

Пелех Х.М.,

*старший викладач кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого мистецтва
факультету початкової освіти та мистецтва,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна
(holubinka@dspu.edu.ua)*

Личак І.В.,

*студентка IV курсу
факультету початкової освіти та мистецтва,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна
(lu4akiryna@gmail.com)*

Пісня «Чужино» Богдана-Юрія Янівського: особливості вокального письма

У статті проаналізовано пісню «Чужино» українського композитора, педагога Богдана-Юрія Янівського на вірші Олександра Підсухи. Здійснено музично-теоретичний аналіз твору, висвітлено особливості вокального письма композитора, розкрито художньо-образний зміст поезії та її музичне «прочитання» твору. Розглянуто пізнавально-виховний аспект і образно-емоційний зміст пісні, визначено її роль у розвитку вокально-естрадної музичної культури України.

Ключові слова: український композитор, Богдан-Юрій Янівський, Олександр Підсуха, вокальна творчість, поезія, пісня.

The song «Chuzhyno» by Bohdan-Yuriy Yanivskyi: peculiarities of vocal writing

The article analyses the song «Chuzhyno» by Ukrainian composer and teacher Bohdan-Yurii Yanivskyi based on the poems by Oleksandr Pidsukha. The musical and theoretical analysis of the work is carried out, the peculiarities of the composer's vocal writing are highlighted, the artistic and figurative content of the poem and its musical «reading» of the work are revealed. The cognitive and educational aspect and figurative

and emotional content of the song are considered, its role in the development of vocal and pop music culture of Ukraine is determined.

Key words: *Ukrainian composer, Bohdan-Yuriy Yanivskyi, Oleksandr Pidsukha, vocal creativity, poetry, song.*

Постановка проблеми. Серед діячів української музичної культури другої половини ХХ початку ХХІ ст. варто відзначити Богдана-Юрія Янівського (1941–2005) – майстерного композитора, педагога, віртуозного піаніста, культурно-громадського діяча. «Своїми творчими здобутками, небайдужістю до стану розвитку музичної культури, долі українських митців, естетичного виховання молоді композитор вдався до піднесення культурного життя держави на новий, вищий щабель», – слушно наголошує Х. Голубінка (Голубінка, 2017: с. 77).

Вокальна творчість у музичній спадщині Б.-Ю. Янівського займає вагоме місце (понад 100 солоспівів). Варто наголосити, що у вокальній творчості композитора фігурують тексти поетів-сучасників Ілька Колодія, Ліни Костенко, Галини Охоцької, Дмитра Павличка, Олександра Підсухи, Богдана Стельмаха та багатьох інших.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналізу творчого портрета Б.-Ю. Янівського присвячено наукові праці І. Бермес, Х. Голубінки, В. Дутчак, І. Зінків, І. Колодія, О. Колубаєва та ін. Тим часом висвітлення особливостей композиторського вокального письма на прикладі пісні «Чужино» Б.-Ю. Янівського на вірші О. Підсухи, науково розкрито вперше.

Мета статті – висвітлити особливості музичного «прочитання» вокального твору «Чужино» Б.-Ю. Янівського на вірші Олександра Підсухи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Олександр Миколайович Підсуха (1918–1990) — український поет, прозаїк, драматург, перекладач, громадський діяч. Варто зазначити, що він увійшов в українську літературу одночасно з такими письменниками-воїнами, як Олесь Гончар, Григорій Тютюнник, Платон Воронько та багато інших.

У 1962 р. Олександра Підсуху відрядили як стипендіата ЮНЕСКО до Канади, опісля – до США, Англії та Франції. У цих довгих

подорожах він написав цикл поезій «Канадський зошит», який згодом ліг в основу збірки «Материн заповіт» (1964). Наголошуємо, що «для своїх нащадків Олександр Підсуха залишив у спадок чимало віршів, які пронизані любов'ю до рідної України, майже всюди в його творах присутній образ Батьківщини» (Шевелева, 2022). З великим пієтетом хочемо висвітлити вірш «Чужино» О. Підсухи:

*Як давно, як давно
У розлуці минають години.
Чужино, чужино,
Не заміниш мені України.
І садки, і хати –
Все кохане і рідне до болю.
Ти прости, ти прости
За розлуку, мій краю, з тобою.
Не розвіять жалю,
Не розрадити тугу безкраю.
Я ловлю, я ловлю
Кожну вістку з далекого краю.
Освіти, освіти
Мою душу, повиту журбою.
Ти прости, ти прости
За розлуку, мій краю, з тобою.
Як давно, як давно
У розлуці минають години.
Чужино, чужино,
Не заміниш мені України.*

Як зараз актуально «звучить» цей вірш у серцях українців, які через війну, втрату близьких людей, домівки змушені були покинути рідну неньку-Україну.

Вокальний твір «Чужино» Богдана-Юрія Янівського написаний у куплетній формі. Куплет за будовою – це складна тричастинна репризна форма АСА. Перший розділ є проста двочастинна форма АВ.

Частина А – період (4+4). Друга частина так само займає 8 тактів. Вона утворена із двічі повтореного речення (4+4). При повторенні композитор переносить гармонічну вертикаль на октаву вище, щоб уникнути одноманітності. Середній розділ С займає 8 тактів. Він використовує тематичний матеріал розділу А. Створює тональний контраст, який розпочинається в паралельній тональності С-dur із поверненням в основну тональність а-moll. Третій розділ А є точною репризою першого розділу, але із новим текстом.

Гармонічна мова. Зустрічаються приготовлені затримання: т.т. 16, 20, 24, 39, 40, 44, 48. Альтеровані акорди (DD): т.т. 18,22,42,46.

Ускладнені акорди субдомінанти: s_9 (т. 19, 23,43, 47), s_2 (т. 30).

Тональний план. Основна тональність – а-moll. Зустрічається відхилення у тональність субдомінанти: d-moll. Другий розділ розпочинається у паралельному мажорі: С-dur.

Для розкриття туги за далеким рідним краєм композитор Богдан-Юрій Янівський використав особливості гармонічної мови, ритму, мелодики. У другій частині розділу А для посилення драматизму розлуки із Україною багаторазово повторює слово «чужино», супроводжуючи його еліптичними зворотами, альтерованим акордом DD (DD_{VII43}). Органний пункт на звуці «ля» посилює відчуття туги.

Домінує у творі мінорний лад (а-moll, d-moll). Завдяки появі тональності паралельного С-dur на початку середнього розділу С створюється короткочасний яскравий контраст. Це пов'язано із світлими спогадами про «садки, і хати – все кохане і рідне до болю». Повернення мінору, ланцюги нерозв'язаних дисонансів знову повертають у стан туги і жалю за далеким краєм.

Цікавим моментом у будові мелодії є початковий мотив, утворений із малої низхідної та висхідної секунд, загострене звучання яких підкреслене пунктирним ритмом. Майже кожна фраза розпочинається з цього інтонаційного зерна, яке дає енергетику для подальшого розгортання розспівної мелодичної лінії і стає у солоспіві «лейтмотивом туги».

Виконавець пісні «Чужино» – Богдан Косопуд, український оперний та камерний співак. Викладач Львівської національної музичної

академії імені Миколи Лисенка та Львівського музичного фахового коледжа імені Станіслава Людкевича. Заслужений діяч мистецтв України. Член Національної спілки театральних діячів України. Віддано, щиро і наполегливо працює Б. Косопуд на посаді викладача, передаючи студентам свій величезний життєвий та творчий досвід артиста – співака – педагога.

Висновки. Отже, висвітлення композиторського вокального письма на прикладі пісні «Чужино» Б.-Ю. Янівського на вірші О. Підсухи надає перспективу для подальшого наукового осмислення і має вагоме значення для виокремлення її значущості в розвитку вокально-естрадного жанру української музичної культури.

Список використаної літератури

1. Голубінка, Х. (2017). Постать Богдана-Юрія Янівського у світлі періодичних видань. *Українська музика : науковий часопис*. Ч. 4 (26). Львів. С. 71–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrmuzyka_2017_4_10
2. Олександр Підсуха – біографія. Українська література. Електронна бібліотека. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/p/pidsukha-oleksandr/3063-oleksandr-pidsukha-biografiya> (дата звернення: 30.04.2023)
3. Шевелєва, М. Олександр Підсуха: Я йшов за правдою. Український інтерес. URL: <https://uain.press/blogs/1094650-1094650> (дата звернення: 29.04.2023)